

UDC (УДК) 338.24:334.724.6
JEL Classification: C87, E10

Рижкова Анжела Андріївна,

аспірант кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ
(Львів, Україна)
e-mail: angela.ryzhkova47122@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-6937-0355

Вінічук Марія Володимирівна,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
Львівського державного університету внутрішніх справ
(Львів, Україна)
e-mail: vinichukm@i.ua
ORCID ID: 0000-0002-6588-1254

Бойко Олеся Теодозіївна,

старший викладач кафедри іноземних
мов та культури фахового мовлення
Львівського державного університету внутрішніх справ
(Львів, Україна)
e-mail: olesjaboyko@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-3163-5004

РОЛЬ ОФШОРІВ У СИСТЕМІ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Анотація. Окреслено, що об'єднання кордонів національних фінансових ринків призвело до інтенсифікації розвитку нелегального сектора економіки, результати діяльності якого потребують узаконення та залучення в офіційний сектор. Визначено основні поняття та проблеми функціонування офшорних зон. Проаналізовано їх роль у системі легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Розглянуто основні схеми легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, із використанням офшорів, заходи, які спрямовані на деофшоризацію економіки та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, із використанням офшорів.

Ключові поняття: офшори, легалізація (відмивання) доходів, тіньова економіка, ухилення від сплати податків, деофшоризація економіки.

Ryzhkova Angela,

Postgraduate Student of the Department of
Social Behavioral, Humanities and Economic Security,
Lviv State University of Internal Affairs
(Lviv, Ukraine)
e-mail: angela.ryzhkova47122@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-6937-0355

Vinichuk Mariia,

PhD (Economic), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance and Accounting,
Lviv State University of Internal Affairs
(Lviv, Ukraine)
e-mail: vinichukm@i.ua
ORCID ID: 0000-0002-6588-1254

Boyko Olesya,Senior Lecturer of the Department of Foreign
Languages and Cultures of Professional Speech,
Lviv State University of Internal Affairs
(Lviv, Ukraine)

e-mail: olesjaboyko@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-3163-5004

ROLE OF OFFSHORE IN THE SYSTEM OF LEGALIZATION (LAUNDERING) OF THE PROCEEDS OF CRIME

Abstract. The formation of an integrated international financial and economic system creates ample opportunities for mobilizing resources, ensuring sustainable socio-economic development of countries, expanding their capabilities and potential. The merger of the borders of national financial markets has led to the creation of favorable conditions for the intensification of the development of the illegal sector of the economy, the results of which require legalization and involvement in the official sector. As a result, seeking to legalize illegally obtained income, economic agents resort to the services of organized crime groups specializing in money laundering. Offshore zones are used to complicate the monitoring of the flow of such shadow capital. Under such conditions, the offshore research problem as a tool for legalization (laundering) of proceeds from crime becomes relevant.

The article is aimed at advanced research of the theoretical foundations and practical recommendations on the role of offshore companies in the system of legalization (laundering) of proceeds from crime.

The basic concepts and problems of the functioning of offshore zones are defined in the article. The role of offshore companies in the system of legalization (laundering) of proceeds from crime has been analyzed. The advantages and risks of using offshore zones have been studied. The main schemes of legalization (laundering) of proceeds from crime via offshore companies are considered. A study of measures aimed at deoffshorization of the Ukrainian economy has been carried out. The relationship between offshoring and the shadowing of the economy has been established. The necessity of effective counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime in offshore has been proved. The negative impact of offshore zones on the socio-economic development of the country is highlighted. The main measures to counteract the legalization (laundering) of proceeds from crime via offshore companies have been suggested.

Key concepts: offshore, legalization (laundering) of incomes, shadow economy, tax evasion, deoffshorization of economy.

DOI 10.32518/2617-4162-2021-4-148-154

Вступ

Посилення процесів глобалізації та прагнення України інтегруватися до європейського співтовариства й у міжнародну фінансово-економічну систему зумовлюють загострення негативних тенденцій соціально-економічного розвитку країни, модернізації національної економіки та забезпечення високих стандартів рівня й якості життя населення. Особливого деструктивного впливу, в умовах сьогодення, зазнає Україна внаслідок зростання рівня тінізації економіки, поширення корупції, пришвидшення процесів легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, особливого значення у механізмі формування негативних тенденцій яких набувають офшори. Зважаючи на значні зусилля щодо подолання зазначених дестабілізуючих чинників, подолати їх досі не вдалося. Тому на сучасному етапі особливої актуальності набуває проблема дослідження ролі офшорних зон у системі легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Метою статті є поглиблення досліджень теоретичних основ та практичних рекомендацій щодо ролі офшорів у системі легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

1. Проблематика дослідження офшорів у системі легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом

Проблема офшоризації економіки України загострилася із набуттям нею незалежності та одержанням суб'єктами господарювання права на створення і реєстрацію дочірніх компаній за межами країни на території юрисдикцій з низьким рівнем оподаткування. В сучасних умовах розвитку інноваційних технологій, робототехніки, комп'ютеризації банківської діяльності та інтернет-технологій активізувалися процеси кіберзлочинності, за допомогою яких спрощується процедура реєстрації фінансових установ та проведення трансакцій одночасно на території декількох юрисдикцій. Зважаючи на

це, роль офшорів у системі легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, є визначальною, оскільки офшорні зони мають низку переваг, які відображено на рис. 1.

хідною є потреба розрахунку коефіцієнта офшоризації економіки, за допомогою якого стане можливим визначення впливу діяльності офшорних юрисдикцій на економіку країни.

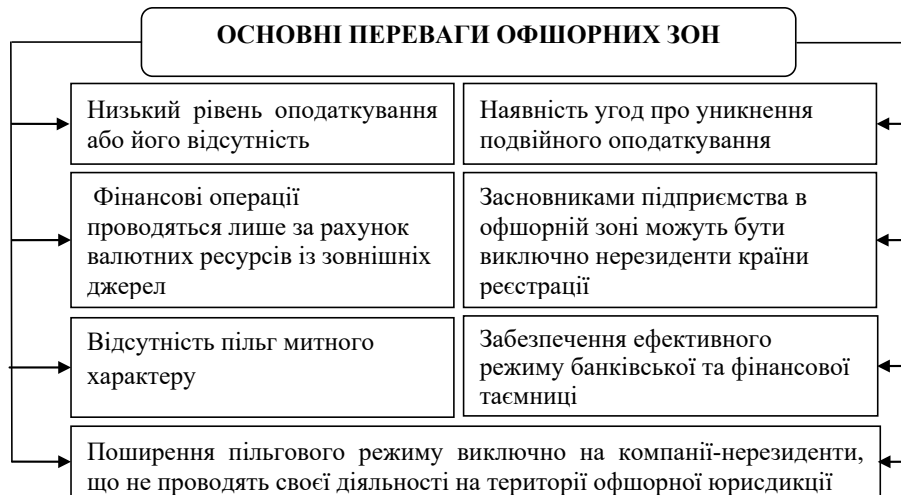

Рис. 1. Основні переваги офшорних зон

* Власна авторська розробка

Заразом використання офшорів дає змогу економічним агентам проводити фінансові, товарні й інші операції із великими обсягами грошових трансакцій. Водночас на території офшорних зон відмічається спрощений механізм відмивання коштів, одержаних внаслідок ухилення від оподаткування через створення у короткостроковому періоді фіктивних компаній або юридичних осіб на підставних осіб чи, вдаючись до підробки документів. Надалі на рахунки таких фіктивних підприємств проводиться зарахування коштів, одержаних злочинним шляхом, їх конвертація та повернення на рахунки «власних» підприємств, які легалізують (відмивають) злочинно одержані кошти.

Стає очевидним, що офшоризація економіки України має вагомий вплив на національний валютний ринок та є одним із визначальних чинників забезпечення фінансово-економічної стабільності країни. Тому цю проблематику тривалий період порушують і науковці, і практики. Дослідження у сфері протидії офшоризації національної економіки та її ролі в системі легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, присвятили свої праці такі науковці, як З. Варналій [1, с. 7–8], котрий офшоризацію економіки ототожнює із непродуктивним виведенням капіталу за межі країни з метою ухилення від оподаткування, узаконення злочинних доходів, оптимізації умов інвестування та відмивання «брудних» грошей.

Поглиблюючи наукові напрацювання З. Варналія, П. Чорномаз та І. Субачева [2] стверджують, що в умовах сьогодення необ-

Ю. Чайковська та В. Ожигіна [3], які офшорні зони вважають світовими центрами акумуляції й накопичення злочинно одержаних коштів унаслідок вчинення економічних злочинів у країнах походження, доводять, що легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, через офшорні юрисдикції є основою міжнародного офшорного бізнесу.

Водночас, вивчаючи проблеми функціонування офшорних зон, О. Зеленюк [4] дійшов висновку, що офшорні зони виступають засобом формування інвестиційних стратегій у транснаціональних компаніях. Водночас дослідник доводить часте використання офшорів з метою накопичення тіньових капіталів та їх реінвестування у власний бізнес із мінімальним рівнем податкових платежів.

М. Владімірова та О. Живіхіна [5] свої наукові напрацювання скеровують на необхідність посилення контролю за фінансовими операціями, які проводяться із використанням офшорних зон.

2. Загальні передумови, обсяги, тенденції та ризики використання офшорних зон

Варто зазначити, що функціонування офшорних зон є своєрідним стимулом до ведення нелегальної господарської діяльності поза правовим полем та інструментом ухилення від оподаткування, що, своєю чергою, призводить до суттєвих втрат бюджету та до неконтрольованої «втечі» капіталів за межі країни. За оцінками *Tax Justice Network* [6] щорічно з використанням офшорів з України виводиться

капітал, розмір якого становить близько 10% ВВП країни. Як наслідок, відчутним стає значне розшарування населення за рівнем доходів та якістю життя в суспільстві, зростає соціальна нерівність, а суб'єкти господарювання, які зареєстровані на території офшорних зон, зазнають істотних ризиків, перелік яких систематизовано на рис. 2.

ливого значення набуває здійснення належних заходів щодо забезпечення ефективності діяльності у сфері виявлення чинників тінізації та офшоризації економіки країни загалом і фінансової системи зокрема, а також щодо проведення належних контрольних заходів щодо високого обігу готівки й «втечі» фінансового капіталу за межі України.

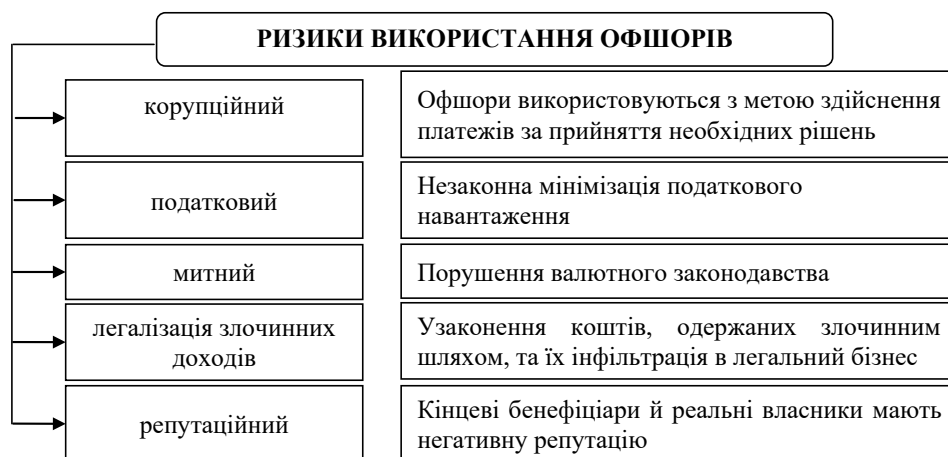

Рис. 2. Основні ризики використання офшорів суб'єктами господарської діяльності
Складено за даними: [7, с. 70]

Зважаючи на те, що зростаючий вплив офшоризації і тінізації на економіку країни, відповідно до Звіту про проведення національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму [8, с. 33], визнано одним із головних чинників дестабілізації економіки й соціально-економічного розвитку країни та водночас основною макроекономічною загрозою, важ-

Водночас необхідно зазначити, що легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, відбувається з використанням різних схем, більшість із яких спрямована на мінімізацію податкових платежів і зобов'язані з метою максимізації прибутку. Основні схеми легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, із використанням офшорів відображено на рис. 3.

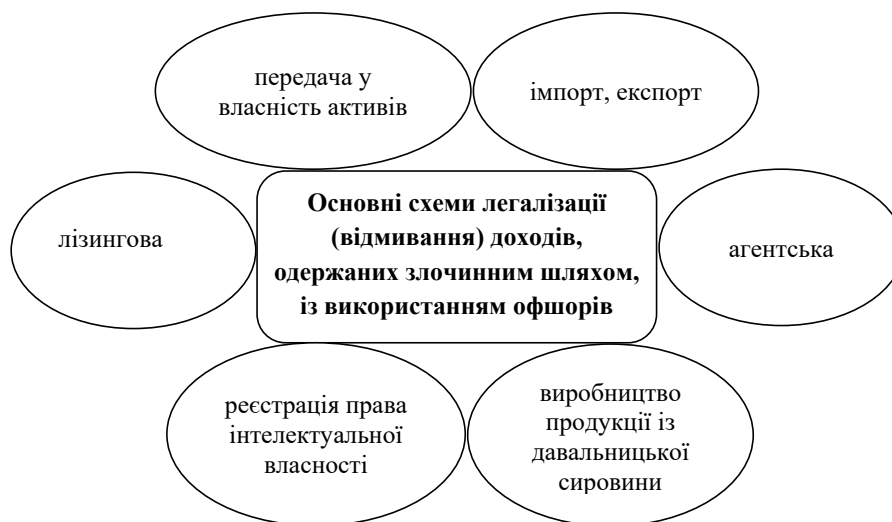

Рис. 3. Основні схеми легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, із використанням офшорів

Складено за даними: [7, с. 74–75]

3. Першочергові заходи деофшоризації економіки

Зважаючи на зростаючі тенденції офшоризації економіки України, її асоціацію із недобросовісною податковою конкуренцією й взаємозв'язок зі злочинною діяльністю у сфері легалізації (відмивання) «брудних» грошей, виникає необхідність розроблення дієвого механізму протидії цьому дестабілізуючому явищу з урахуванням міжнародних стандартів та удосконалення національного законодавства. На міжнародному рівні проблемою боротьби з офшоризацією займаються такі провідні організації, як FATF (Група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей), ООН (Організація Об'єднаних Націй) та ОЕСР (Організація економічного співробітництва і розвитку), які розробили комплекс заходів деофшоризації економіки (рис. 4).

жаних злочинним шляхом, значну увагу необхідно звернути на проблему доступу правоохоронних органів до інформації, що становить банківську таємницю, й спростити процедуру одержання ними такої інформації. Водночас удосконалення потребує посилення розвитку державного фінансового моніторингу офшорного фінансового сектору в межах міжнародної співпраці. Крім того, усі заходи протидії офшоризації економіки мають реалізовуватися з урахуванням норм чинного законодавства. Зауважимо, що нормативно-правові, міжвідомчі, організаційно-управлінські та практичні основи такої протидії систематизовано й обґрунтовано у Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [9]. Основні

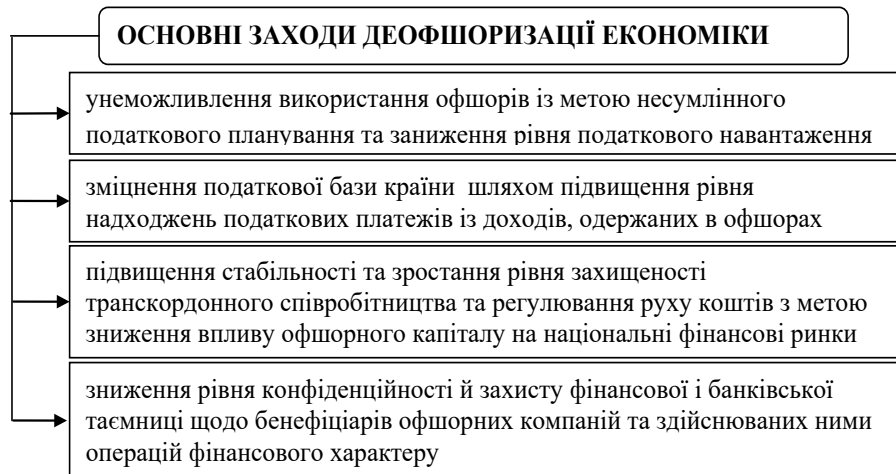

Рис. 4. Основні заходи деофшоризації економіки

* Власна авторська розробка

З метою успішної реалізації запропонованих заходів та підвищення ефективності протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, з використанням офшорів систематизовано на рис. 5.

заходи протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, з використанням офшорів систематизовано на рис. 5.

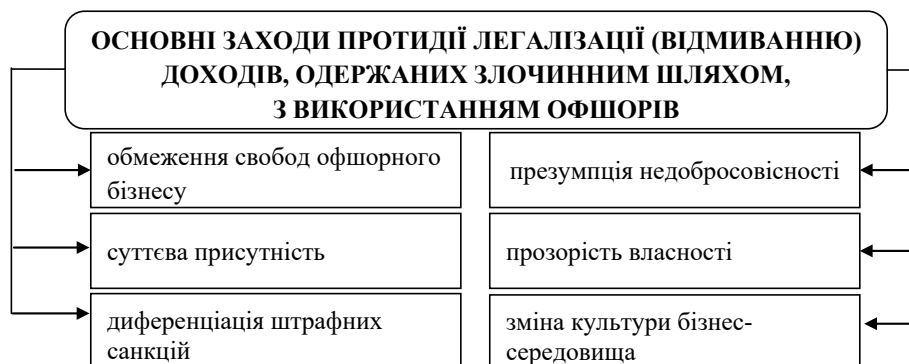

Рис. 5. Основні заходи протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, з використанням офшорів

Складено за даними: [10, с. 216–218]

Варто зауважити, що система заходів протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, з використанням офшорів не повинна обмежуватися лише короткостроковим періодом, оскільки важливого значення набуває їх реалізація у стратегічній перспективі.

Висновки

Проведені дослідження ролі офшорів у системі легалізації (відмивання) доходів, одержаних

злочинним шляхом, дають підстави стверджувати, що використання офшорних зон під час проведення фінансових операцій негативно впливає на економіку України, інтенсифікує розвиток тіньового сектору, спричиняє суттєві втрати дохідної частини державного бюджету, створює сприятливі умови для приховування реальних обсягів господарської діяльності задля ухилення від оподаткування, одержання пільг і преференцій митного характеру.

Список використаних джерел

1. Варналій З. С. Офшоризація – інституціональна загроза національній економічній безпеці та державності України. *Публічне управління економікою України в умовах загроз державності* : зб. матер. круглого столу (м. Київ, 5 грудня 2018 р.). К. : КНЕУ, 2018. С. 7–8.
2. Чорномаз П. О., Субачева І. С. Офшоризація економіки як економічна категорія. *Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин* : матер. XI наук.-практ. конф. молодих вчених (м. Харків, 25 березня 2016 р.). Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. С. 365–370.
3. Чайковська Ю., Ожигіна В. Офшорний бізнес: його специфіка і можливості. *Вісник Асоціації білоруських банків*. 2005. № 31. С. 17–21.
4. Зеленюк А. Н. Проблемы деофшоризации предпринимательской деятельности. *Российский внешнеэкономический вестник*. 2014. № 4. С. 3–16.
5. Владимірова М. П., Живихина О. С. Международная практика применения офшоров в налоговом планировании. *Актуальные вопросы инновационной экономики*. 2013. № 2–3. С. 73–79.
6. Єщенко П. С. Як подолати системні витрати неоліберального реформування економіки. *Економіка України*. 2018. № 1. С. 26–41.
7. Столяров В. Ф., Островецький В. І. Становлення та розвиток офшорної діяльності резидентів України. *Економічний вісник Донбасу*. 2016. № 1 (43). С. 68–82.
8. Звіт про проведення національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму. К., 2019. URL: <https://fu.gov.ua/pages/dijalnist/nacionalni-riziki/naczionalna-oczinka-rizikiv/zvit-pro-provedennya-naczionalnoji-oczinki-rizikiv.html> (дата звернення 16.08.2021 р.).
9. Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 01.08.2021 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-IX#Text> (дата звернення 16.08.2021 р.).
10. Тильчик О. В., Білан С. В., Мацюк В. Я. Адміністративно-правове забезпечення протидії тінізації економіки : навч. посібник. Університет ДФС України. К. : ВД «Гельветика», 2019. 246 с.

References

1. Varnaliy, Z. S. (2018). Offshorization is an institutional threat to Ukraine's national economic security and statehood [Ofshoryzatsiya – instytutsional'na zahroza natsional'noyi ekonomichnoyi bezpeky ta derzhavnosti Ukrayiny]. Kyiv : KNEU [in Ukr.].
2. Chornomaz, P. O. & Subacheva, I. S. (2016). Offshorization of the economy as an economic category [Ofshoryzatsiya ekonomiky yak ekonomichna katehoriya]. Kharkiv : KhNU named after V. N. Karazin, 365–370 [in Ukr.].
3. Tchaikovsky, Y. & Ozhigina, V. (2005). Offshore business: its specifics and opportunities [Ofshornyy biznes: yoho spetsyfika i mozhlyvosti]. *Bulletin of the Association of Belarusian Banks*, 31, 17–21 [in Ukr.].
4. Zelenyuk, A. N. (2014). Problems of deoffshorization of entrepreneurial activity [Problemy deofshoryzatsyy predprynymatel'skoy deyatel'nosti]. *Russian Foreign Economic Bulletin*, 4, 3–16 [in Russ.].
5. Vladimirova, M. P. & Zhivikhina, O. S. (2013). International practice of using offshore in tax planning [Mezhdunarodnaya praktyka prymerenyya ofshorov v nalohovomu planirovanny]. *Current issues of innovative economy*, 2–3, 73–79 [in Russ.].
6. Yeshchenko, P. S. (2018). How to overcome the systemic costs of neoliberal economic reform [Yak podolaty systemni vytraty neoliberal'noho reformuvannya ekonomiky]. *Ukraine economy*, 1, 26–41 [in Ukr.].
7. Stolyarov, V. F. & Ostrovetsky, V. I. (2016). Formation and development of offshore activities of residents of Ukraine [Stanovlennya ta rozvytok ofshornoyi diyal'nosti rezydentiv Ukrayiny]. *Economic Bulletin of Donbass*, 1 (43), 68–82 [in Ukr.].

8. Report on the national risk assessment in the field of prevention and counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime and terrorist financing [Zvit pro provedennya natsional'noyi otsinky ryzykiv u sferi zapobihannya ta protydyi lehalizatsiyi (vidmyvannyu) dokhodiv, oderzhanykh zlochny shlyakhom, ta finansuvannyu teroryzmu], Kyiv, 2019. Retrieved from <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/nacionalni-riziki/naczionalna-oczinka-rizikiv/zvit-pro-provedennya-naczionalnoji-oczinki-rizikiv.html> [in Ukr.].
9. On prevention and counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime, financing of terrorism and financing of proliferation of weapons of mass destruction [Pro zapobihannya ta protydyu lehalizatsiyi (vidmyvannyu) dokhodiv, oderzhanykh zlochnym shlyakhom, finansuvannyu teroryzmu ta finansuvannyu rozpovsyudzhennya zbroyi masovoho znyshchennya]: Law of Ukraine of 01.08.2021 № 361-IX. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-IX#Text> [in Ukr.].
10. Tilchik, O. V., Bilan, S. V. & Matsyuk, V. Ya. (2019). Administrative and legal support to combat the shadowing of the economy [Administrativno-pravove zabezpechennya protydyi tinizatsiyi ekonomiky]. Kyiv : VD Helvetica [in Ukr.].

Стаття: надійшла до редакції 05.11.2021

прийнята до друку 23.11.2021

The article: is received 05.11.2021

is accepted 23.11.2021